

Чуйко Є. В.
*ад'юнкта кафедри кримінального процесу
та криміналістики*

*Донецький юридичний інститут
Міністерства внутрішніх справ України
м. Маріуполь, Донецька область, Україна*

ЩОДО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ

У дійсний час одним із пріоритетних завдань правоохоронних органів України, є протидія розкраданню бюджетних коштів. Зокрема, це стосується такої сфери як виконання державних соціальних програм, на які виділяються значні кошти з бюджету і які мають особливе і не завжди досконале правове регулювання. Згідно ст. 3 Закону України «Про державні цільові програми» № 1621-IV від 18 березня 2004 р. (з наступними змінами) соціальні програми передбачають розв'язання проблем підвищення рівня та якості життя, проблем безробіття, посилення соціального захисту населення, поліпшення умов праці, розвиток охорони здоров'я та освіти [1].

Соціальна сфера є надзвичайно важливою для розвитку суспільства, особливо в кризовий період, і в той же час уразливою з точки зору небезпеки розкрадання коштів, що виділяються державою. На даний час для реалізації соціальних програм створені і функціонують Пенсійний фонд, Фонд соціального страхування на випадок безробіття, Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонд соціального страхування від нещасних випадків, Фонд захисту інвалідів. У вказаних фондах зосереджуються значні грошові кошти, які утворюються в результаті відокремлення із державного бюджету окремих видатків або обов'язкових відрахувань (платежів) і фактично є державною власністю. Видатки з фондів повинні здійснюватися лише на цільові потреби, що передбачені законом. В той же час існує небезпека вчинення різного роду кримінальних правопорушень в діяльності окремих державних цільових фондів, коли посадовими особами у змові з різного роду комерційними структурами вчиняються різного роду зловживання з бюджетними коштами, які маскуються під зовні законні операції фондів. Потрібно зазначити, що при цьому використовується досить

специфічний документообіг, характерний саме для того чи іншого цільового фонду.

Так, відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» всі підприємства, установи та організації, які використовують найману працю, зобов'язуються створювати робочі місця для працевлаштування осіб з інвалідністю у розмірі чотирьох відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік, а якщо працює від 8 до 25 осіб, – у кількості одного робочого місця (ч. 1 ст. 19). Підприємства, на яких середньооблікова чисельність працюючих осіб з інвалідністю менша, ніж встановлено вказаним нормативом, щороку сплачують відповідним відділенням Фонду соціального захисту інвалідів адміністративно-господарські санкції, сума яких визначається в розмірі середньої річної заробітної плати на відповідному підприємстві. На підприємстві, де працює від 8 до 15 осіб, розмір адміністративно-господарських санкцій за робоче місце, призначене для працевлаштування особи з інвалідністю і не зайняте особою з інвалідністю, визначається в розмірі половини середньої річної заробітної плати на відповідному підприємстві. Порушення термінів сплати адміністративно-господарських санкцій тягне за собою нарахування пені (ст. 20) [2]. Суми адміністративно-господарських санкцій і пені, що надійшли до державного бюджету, використовуються Фондом соціального захисту інвалідів, зокрема для надання підприємствам цільової позики (на поворотній основі з терміном повернення до трьох років) на створення робочих місць, призначених для працевлаштування осіб з інвалідністю, а також для надання фінансової допомоги на здійснення заходів соціальної, трудової, фізкультурно-спортивної та професійної реабілітації осіб з інвалідністю.

Наведені положення законодавства нерідко використовуються недобросовісними службовими особами державних і комерційних структур для заволодіння грошовими коштами вказаного фонду. Механізм злочину полягає у виготовленні і поданні до регіонального відділення Фонду соціального захисту інвалідів фактично підроблених документів, які містять недостовірні відомості щодо кількості працюючих на підприємстві інвалідів та звітів про фінансово-господарську діяльність певного підприємства (фактично ж на підприємстві інваліди взагалі не працюють). На підставі поданих підроблених документів, які службовими особами фонду не

перевіряються, на рахунки підприємств (організацій) перераховуються значні суми безповоротної фінансової допомоги для соціальної, трудової реабілітації інвалідів (які фактично відсутні на підприємствах), оснащення робочих місць для них тощо. Таким чином в діях службових осіб державного цільового фонду можуть вбачатися ознаки злочину, передбаченого ст. 191 КК України, хоча кримінальне провадження може відкриватися і за ознаками зловживання службовим становищем (ст. 366 КК України) або службового підроблення (ст. 366 КК України).

Підсумовуючи викладене можна зробити висновок, що для розслідування кримінальних правопорушень у сфері виконання державних соціальних програм потрібне ретельне дослідження нормативної бази діяльності того чи іншого державного цільового фонду, його документообігу та службових повноважень посадових осіб.

Література:

1. Про державні цільові програми: Закон України № 1621-IV від 18.03.2004 //Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 25, ст. 352. (з наступними змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.

2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України № 875-ХІІ від 21.03.1991 // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 21, ст. 252 (з наступними змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>
